

Väärarvamusi jäätmekäitluses

Mait Kriipsalu, PhD

Jäätmekäitlus

- Mis on jäätmekäitluse **eesmärk**?
 - säästa **loodust** → ja seda tavaliselt teatakse
 - säästa **loodusressursse** → ja seda enamasti teatakse
 - kaitsta **tervist** → tavaliselt ei osata seda pakkuda, aga **see on tähtis!**
 - Kaitseme ka nende tervist, kes teadmatusest midagi pahasti teeks
- Jäätmekäitlus on majandusharu
 - Saada **kasumit** ... → miks ei peakski firma kasumit saama?
 - Vältida **raiskamist** ... → **tarbijal on mõistlik tark olla ja teada vastuseid ka väärarvamuste kohta, sest (aga miks?)**

MINA olen erinev!

- Aga **MINUL** jäätmeid ei teki!
- Tekib küll, ja siin ei ole midagi taunitavat. See on normaalne!
- Sa võib-olla mõistad oma jäätmetega midagi ise ette võtta?
 - Tubli, et säästlikult toimid!
- Prügi ei teki, sest *vaata, mu prügikast on tühi?*
 - Sa võib-olla ei viska midagi ära? Ei raatsi 'asjadest' loobuda? Kas sa akumuleerid prügi oma kodus?
 - Oled ihnuskoi ja ei taha maksta? Sokutad metsa alla?
 - Seda ei saa lubada!

Liigiti, ikka liigiti

- Jäätmete liigiti kogumise kohta levib müüte, mis panevad kahtlema, kas kogu see vaev tasub end ära.
- Mõnel neist võis kunagi ka tõepõhi all olla, on aastate jooksul nii ettevõtted kui riik teinud hulga muutusi, millega jäätmevaldkonda parandada.
- Jah, sortimisel on mõtet!

Kuidas sortida?

- Varem oli üks konteiner, nüüd kümme. Ei mahu ära!
- Jäätmete **kogus** sellest **ei muutu**, et asud neid liigitama.
- Praegust prügikasti ei pea köögis kohe välja vahetama.
 - Jaota prügikast sektoriteks
 - Pane prügikasti sisse teine väiksem kast
 - Ja kas peabki kõik kohe valamu all olema?

Kuidas sortida?

- Appi, **ma ei oska**, pange silt!
- Pange silt IGA konteineri peale!

Ega liiga palju ei saa?

Igapäevaelus vajalikke on vaid mõni.

Teiste koht on jäätmejaamas.

Pakendid

Kas nii:

- Paber vii paberikonteinerisse
- Metall vii metallikonteinerisse
- Tops vii pakendikonteinerisse
- Kaas vii plastikonteinerisse

Sildid ja märgid

~~Hea, kallid~~

Tarbijale väheoluline info

~~Vaartusetu~~

~~Odav~~

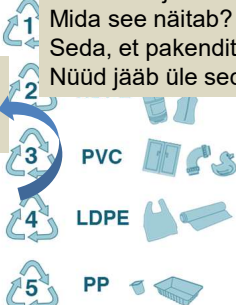
~~Hea, kallid~~

Ainus tarbijale oluline märk on see!

Mida see näitab?

Seda, et pakendit ostes oled sa ära maksnud käitluskulud.

Nüüd jääb üle seda pakendiorganisatsioonilt nõuda!

Ära mõtle üle.

Tee nii: a) lahuta materjalid ja b) pane KÕIK pakendikonteinerisse

Pakendid

- 'Halb' pakend saada segaolmejäätmetena põletamiseks
- Ei, **kõik** pakendid peavad jõudma pakendikonteinerisse.
- Miks? Nii anname pakenditootjatele tagasisidet – mida rohkem jõuab pakendikonteinerisse materjali, mida uuesti enam kasutada **ei saa** ja mille käitluskulud tuleb tootjatel katta, seda tõenäolisemalt on nad motiveeritud tootma edaspidi selliseid pakendeid, mida saab ringlusse võtta.

– *Laiendatud tootjavastutus: Tootja on kohustatud tagama oma turule lastud pakenditest ja probleemtootest tekkivate jäätmete käitlemise ning kandma sellest tulenevad kulud. Muutku siis oma pakendit!*

MEIE KONTOR SORTEEB

#LIHTNE

tvo

Roheline Ülikool

Lisainfo EMÜ jäätmete kohta:
www.emu.ee/ylkoolist/roheline-ylkool/jaatemekaitlus

KÕIK SAI SORTEEBITUD? ÜLEJÄÄK PANE OLMESSSE

OLMEJÄÄTME

väga määratud pakendid, köögitarbed (nõud, pannid) ja muu keramika (lillepotid, vaasid), pappaldrüüd ja -topsid, vatt, sahv-riistad, kõrvetud, hambaharjad ja -niidid, hügieenisemmed, mähkmehed, žiletid, kassettekikud, küpsetusfoolium ja -paber, määratud paber, majapidamis-paber, raamatute kõvad kaaned, väikeses koguses tekstiil (sokid, pluusid, rätikud, kardinaid), jalanõud, valbad, pesuvahendid ja -lapiid, sulatuskõik, kassilvi ja jahunud tühik (pakendatud), küünad, kontori- ja kunstitarbed (pastakad, viidid, käed, guasivärvid, pintsid), toidulisandid, tolmimejakotid, muud plastist, metallist ja klaasist esemed, mis ei ole pakendid nagu kelgid, pesukausid, korvid, kastekannud, kasvuhooned, kummikindad, riidepuud, peeglid

EI SOBI: puhtad pakendid ja paber, biojäätmed, elektroonika ja suurjäätmed, ehitusprahk, ohtlikud jäätmed, vedelad jäätmed

BIOJÄÄTME

toidujäätmed: puu- ja juurviljad ning nende koored, munakoored, väikesed konid, kohvi- ja tee-pakid, pagaritooted, liha- ja kalatooted, riknenud toidujäätmed: lilled, puulehed, müruhake, muld

muud bioloogilised jäätmed: vettinud ja määratud paber, paberist munakarbid ja -restid, majapidamis-paber

EI SOBI: kassilvi, tuhk, ühekordsed toidunõud, kivid ja ehitusvili, klaas, plast, rõivad, mähkmehed, vatt, muud mitte bioloogilised jäätmed

PABER JA KARTONG

vanapaber: ajalehed, ajakirjad, kataloogid, reklaamlehed, vihikud, raamatud (erandiks kõvad kaaned), kontori-paber, jõupaber, pappkastid ja -karbid, paberikotid, muu paber ja papp

muud paberpakendid: margistega PAP või 20-22 nagu jahukotid, ravimikarbid, hommikuühelveste karbid, kommikarbid, jogurttopse ümbritsev paber

EI SOBI: määratud/vettinud paber ja papp (sh majapidamis-paber, salvitõid, kleebid, teip, kile-tatud paber, tapeet, munakarbid ja -restid, pappaldrüüd ja -topsid, küpsetuspaber, foolium, komposiitpakendid (määratud C/PAP nagu tetra-pakid, maiustuste paberid)

KLAASPAKEND

klaaspakendid: pandimärgistusega klaasist nagu sampoone-, veini-, viina-pudelid, klaaspurgid nagu supi- ja salatipurgid, muud klaaspakendid nagu klaasist toidulõpudeid, lõhna-õlipudelid

EI SOBI: klaaspakendi konteineri puudumisel vii klaaspakend avaliku pakendikonteinerisse

EI SOBI: keramika (sh joogiklaasid, lillevaasid, talidrid, kruusid), alaklaasid, peeglid, lambi-kuplid, muud klaasist asjad

SEGAPAKEND

plastpakendid: majoneesi-, ketupi-, salati-kastme- ja toiduõlipudelid, jogurttopid (sh kaas ja foolium), plastmuna-karbid, salati-karbid, juustupakid, hakkliha- ja kana-pakid (sh kile), kilekotid, plimapakid, sala-levakotid, külmutatud köögiviljad ja supisegude pakid, viineri- ja pihipakid, lemmiklooma toidupakid, duššigeel-, šampooni ja muud kosmeetikapudelid ja karbid, kodukeemia pudelid ja karbid (v.a. ohtlikud jäätmed), vahtplastist toodete alused, plastkorgid

metallpakendid: konservikarbid, metallkorgid

komposiitpakendid: jäästite- ja maiustuste paberid, krõpsupakid, tetrapakid (sh mahla- ja kohvikoonpakid)

EI SOBI: väga määratud või poollis pakendid (lõpuni tarbitud), plastist mänguasjad, kelgid ja pesukausid, paberpakendid ja muu paber, biojäätmed, klaaspakendid ja muud klaasist asjad (sh peeglid, alaklaasid, segaolmejäätmed)

KAS PAKENDEID PEAB PESEMA?

Enamus pakendeid on peale kauba tarbimist juba mõistlikult puhtad (sh piima- ja toidujäätmed) ning neid ei pea üle loputama. Loputamist vajavad pakendid, millesse jääb paksem toidujääk nagu kettup, keefi, jogurt, koorene salat.

ELEKTROONIKA JA SUURJÄÄTME

Elektri/aku peal töötavad esemed, mööbel, madrats, vann ja WC-pott anna üle kogumisringi või vii jäätmejaama. Kogumisingid toimuvad märtsi, juuni, septemri ja detsemberi teisel nädalal.

EHITUS- JA OHTLIKUD JÄÄTME

Värvid, patarid, väetised, rehvid, kips, eeterid, ehitusvili, lehtklaas ja muud ohtlikud jäätmed ning ehitus-prahk vii jäätmejaama.

Tubli kontor

Tubli vald (Lääneranna)

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

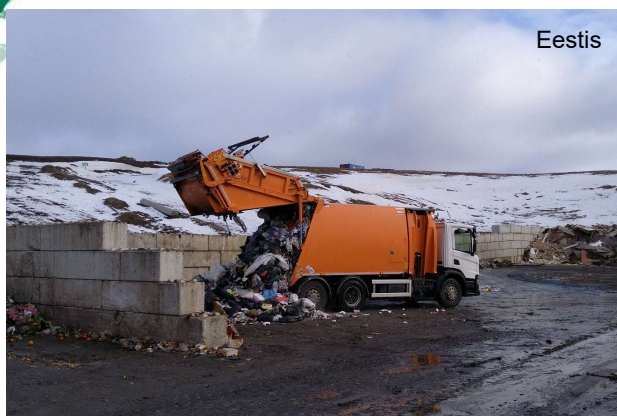
Las teised sordivad edasi

- Küllap sorditakse segaolmejäätmete konteinerisse pandud pakendikott välja jäätmefirmas.
- Kui prügi jääb liigitamata ning inimene paneb kõik kokku segaolmejäätmetesse, siis sealt ringlusse võetavat materjali üldjuhul kätte ei saa.
- Ka mitte eraldi kotina korrektselt sorditud materjali.
- Kõik see läheb raisku.
- **SINA** teed otsuse, kas materjal säilib või mitte!

Kahtlen

- Prügiauto kallab kõik jäätmeliigid kokku
- Jäätmevedajad on kasutusele võtnud nii kahe- kui kolmekambrilised autod, et ühe sõiduga saaks korraga mitut liiki prügi ära vedada.
 - Kiiduväärt tegevus veo optimeerimiseks. Vedu on ju kallis!
- Nii võib peale vaadates jääda mulje, et sinu hoolega liigitatud prügi kallati kokku, kuigi tegelikult eraldavad vaheseinad eri jäätmeliike.

Kahekambriline

Eestis

Rootsis

KES selle sildi (õpetuse, info, reklaami) panema peaks?

Nõua seda oma lepingus. Auto muutus õppevahendiks!

Ei mahu ära!

1. Mis läks valesti?

2. Mida SINA soovitaks?

- Kas **suurem segaolme konteiner**?
- Ei, **pane hoopis väiksem!**
- Aga sinna juurde pane **SUUR** või mitu **pakendikonteinerit**
 - pakendid on mahulised ja kerged, tasuta!
- Lisaks pane biojäätmete konteiner.
- Segaolme veosagedus jääb samaks.
- Teavita majarahvast!

Ja edasi viiakse kõik põletusse...?

- Liigiti kogumisel ei on mõtet, sest kõik läheb põletusse?
- Kas vastab tõele?
- Kui nii juhtus, siis miks?
- Mida teha, et see nii ei läheks?

Põletamine

- **Jäätmete põletamine on hea, sest:**
 - see on taaskasutus (jah, aga sihtarvud on hoopis ringlussevõtu kohta!)
 - me saame energiat (jah, aga materjal väljus aineringest)
 - me saame jäätmetest lahti (jah, aga materjal kadus ja nüüd on vaja uut raiuda-kaevandada)
 - põletamine on kliimaneutraalne, sest biolagunev on taastuv! (ka põletamine mõjutab kliimat. Ka ära põletatud materjali asemele uue samine mõjutab kliimat)

Hakkame koguma biolagunevat!

Stampmõte: biolagunevat saab koguda Ai-nult-nii-moo-di

Ei saa konteinerit täis!

Tagasiside
Õpetussõnad
Hoiatustrahv

Ei peagi täis saama. Ja pealegi saab ka ilma suure konteinerita. ...kui soovid, ...kui julged

Biojäätmete konteiner haiseb

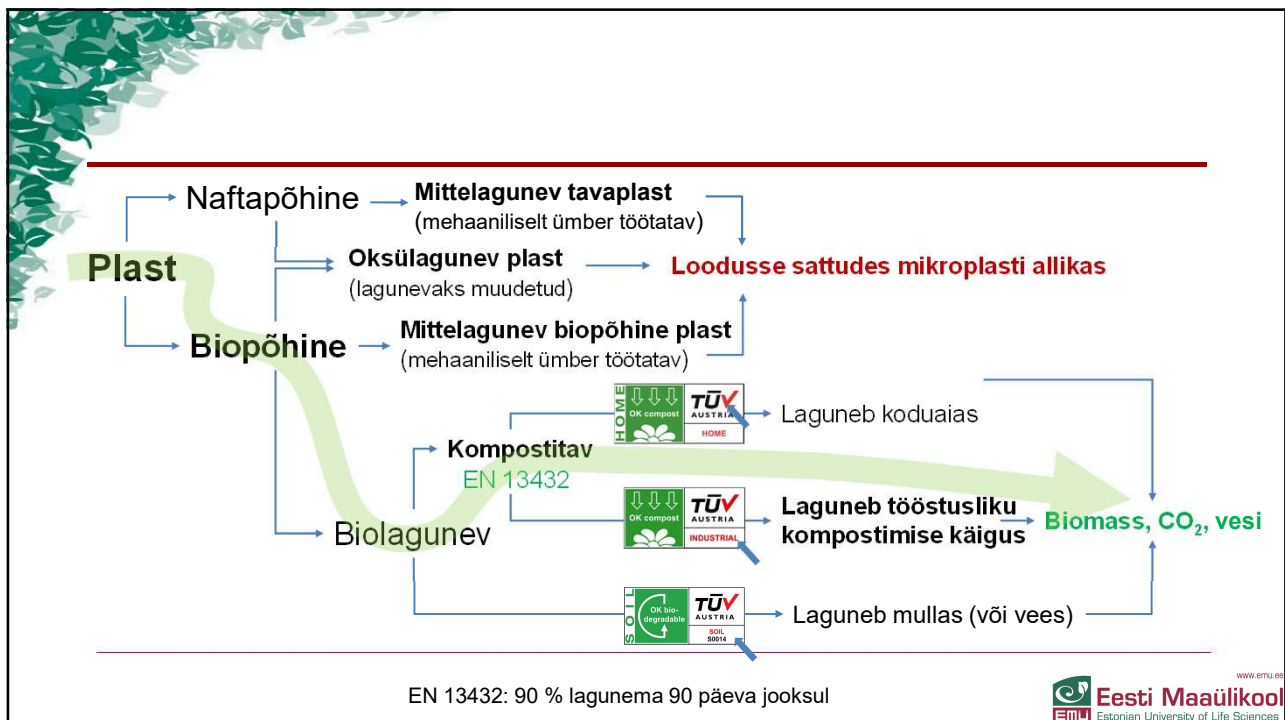
- **Bio haiseb!**
- Biojäätmed ei haise eraldi kogudes rohkem kui segaolmejäätmete seas.
- Toidujäätmed lähevad roiskuma/haisema juba SINU toas, mitte alles õuekonteineris.
 - Miks?
- Kuidas teha, et ei haiseks? Mida SINA teha saaks?

Kas enam ise kodus kompostida ei tohigi ?

- Biojäätmelid tuleb hakata eraldi sortima, samas justkui kodus enam kompostida ei tohiks – **biojäätmelid jaoks tuleb hankida eraldi konteiner ja jätmed tuleb üle anda jäätmevedajale.**
- Kodus kompostida tohib ka tulevikus. Küsimus seisneb on “kuidas?”
- **Äravedu maksab.** Mille alusel sa küsid KOV-i käest vabastust biojäätmelid äraveost (st konteinerist) loobumise eest? **Mis on hind?**
 - Kuidas KOV saab teada, et SINA koduaia kompostid?
 - KOV peab kehtestama reeglid komposteri ja selle aeda paigutamise kohta.
 - Kas nüüd segaolmejäätmelid äraveodu muutus odavamaks? Peaks ju! Küsi üle.
- **Mis on eesmärk?** Ikka, et biojätmed ei satuks segaolmejäätmelid hulka.

Biolagunev plast

- **Tehtud ainult looduslikust toormest** (ei ole, aga võiks olla. Kindlasti ei tohiks see plast olla toidutoormest)
- **Laguneb looduses ära** (ei pruugi laguneda, kui olud ei sobi)
- **Negatiivne keskkonnamõju puudub** (mõju võib olla küll)
- Küsimus ei ole selles, kas biolagunev on parem kui tavaline plast. Küsimus on selles, **MILLISEKS lõppsaaduseks laguneb plast!**

Kas biolaguneval pakendil on mõtet?

- Kas biolagunev pakend läheb olme- või biojäätmekesse?
- Firma: pigem soovitame selle panna siiski olmejäätmekesse, kus see suunatakse edasi põletamisele.
- Aga: biolagunev pakend on siiski **PAKEND**: seega ei ole vale saata ta pakendite teed!
 - Ja kui pakendiorganisatsioon nüüd näeb, et sellega ei ole midagi peale hakata, siis on see tema ülesanne pakend ümber teha.
- NB: pakendiorganisatsioon on nendesamade pakendite tootjate organisatsioon!

Kvaliteetne kompost

- Kohtuniku küsimus minu meililistis: 'kas firma xxx OÜ kompostireaktor teeb kvaliteetset komposti?'
- Nii ei saa küsida, sest masin ise tööd ei tee.
- Tähtis on inimese roll (kas jäätmed üleüldse kokku koguti, kas nad reaktorisse pandi ja kas reaktor ka käima pandi)
- Tähtis on lähtejäätmete roll (mida sa kompostid).
- Tähtis on turg (kompost peab jõudma kasutusse, põllule)

Segaolmejäätmed on tunnistus sellest, et kõik on läinud valesti ☹
(asi toodeti valesti, müüdi valesti, osteti valesti, tarbiti valesti, sorditi valesti ja visati ära valesti).

Segaolmejäätmed kadugu – ja see võiks olla Võrumaa eesmärk!
 Aitäh, et sordid!

Tänan!

mait.Kriipsalu@emu.ee